

4 november 2020

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Varia (aan de hand van Kamervragen en een motie):
 - Alternatieven voor toelatingseisen
 - Met een Ad naar een wo-bacheloropleidingen

Inleiding

In het vorige nummer is uitgebreid stilgestaan bij de Kamerbrief over de toegankelijkheid van het hoger onderwijs en de effectiviteit van allerlei beleidsmaatregelen van de afgelopen jaren. Daarbij liet de minister blijken dat het met de uitval en de switch, en dan vooral bij het hbo, niet zo is dat er sprake is van verbeteringen die zouden kunnen voortvloeien uit actieplannen, extra budgetten en regionale stimuleringsfondsen. Misschien waren de percentages anders nog hoger geweest, kan men tegenwerpen, maar dan nog worden ze door de overheid als niet als passend bij het bekostigde en geaccrediteerde onderwijs gezien.

Er wordt gesteld dat dit alles te maken heeft met het maken van de juiste keuzes in het voortraject en ook de wijze waarop in het eerste leerjaar op de instroom wordt ingespeeld. Vooral rond mbo-hbo maakt de overheid zich zorgen, over het landelijke beeld, los van alle inspanningen die in allerlei regio's worden gepleegd – en vaak succesvol zijn. Er kunnen vervolgens tussen de regels van de Kamerbrief door bepaalde verwijten worden aangetroffen, met een soort aankondiging dat er een ander beleid nodig is, dus dat men zich daarop moet gaan voorbereiden.

Op de nieuwsbrief kwamen diverse reacties binnen. De denktank aan onze kant is vervolgens aan de slag gegaan, maar het gaat om toch een aardig complexe materie. Er liggen al diverse gedachten op tafel om te komen tot het geven van voorzetten aan degenen die met die Kamerbrief aan de slag mogen gaan, maar we nemen er nog een week extra de tijd voor – met enig geduld...

In dit nummer nemen we twee andere maar wel vergelijkbare zaken bij de kop, voortvloeiend uit een document waarin OCW antwoord geeft op een hele rits vragen naar aanleiding van de zgn. Variawet en vanwege ingediende moties. Die wet is bedoeld om een aantal fouten in de wetgeving te herstellen maar ook om een paar andere ontwikkelingen zo goed mogelijk te vertalen naar passende plekken in de wet.

Het zou te ver voeren om die allemaal te analyseren, dus gaat het nu om twee onderwerpen:

1. Vraag vanuit de Kamer: Wat zijn alternatieven voor het moeten voldoen aan de formele toelatingseisen, als de overheid veel meer streeft naar maatwerk?
2. Hoe zit het met de aantallen Ad'ers die verder gaan met een wo-bachelor?

1 Maatwerk bij toelating tot een ho-opleiding

Bij de besprekingen over het invoeren van een aantal aangepaste zaken binnen de wetgeving voor het hoger onderwijs, kwam er een vraag vanuit de TK over alternatieven voor het kunnen starten met een hbo-opleiding. Dat heeft ook te maken met de 'toegankelijkheid'. Dus wilde de vragers weten of er ook zonder een diploma of aanvullende eisen kan worden doorgestroomd naar een Ad- of bacheloropleiding.

Hier het antwoord van de Minister, niet echt verrassend als OCW pleit voor het zich houden aan de wet. Maar er is een ontsnappingsroute en daar wordt aan het eind van de onderstaande passages ingegaan. We geven in de kaders de tekst van het antwoord, en tussendoor onze kanttekeningen. Degenen die alles al weten over de toelating, kunnen dus doorscrollen naar het einde van pagina 3.

Naar aanleiding van de motie van de leden Van der Molen en Paternotte, wil ik u middels deze brief informeren over het toepassen van maatwerk bij de toelating tot bacheloropleidingen van aspirant-studenten waarbij de vooropleiding niet geheel aansluit op de toelatingseisen zoals die landelijk zijn afgesproken.

De Ad-opleiding wordt weer eens vergeten, maar de goede verstaander begrijpt dat politieke vragenstellers ook niet altijd compleet in hun communicatie zijn – dus er is nog steeds werk aan de Kamerwinkel...

Interessant is wel het gebruik van 'niet geheel aansluiten'. Aardig, maar geen enkele opleiding sluit naadloos aan bij de toelatingseisen. Dat kan gewoon niet omdat het voortgezet onderwijs simpelweg een eigen kader voor de eindtermen heeft. Vervolgens mogen veel hbo- en wo-opleidingen wel wensen hebben maar daaraan kan simpelweg niet worden voldaan omdat ze niet passen binnen het vo-systeem met profielen en aanvullende vakken. Tevens zijn er opleidingen die liever geen eisen stellen en aangeven dat ze een en ander wel in het eerste studiejaar 'bijspijkeren'.

De Kamerleden bedoelen gewoon: Iemand wil een ho-opleiding gaan doen en voldoet om allerlei redenen niet aan de toelatingseisen, is er dan nog wat via een andere weg te regelen?

De toegankelijkheid van het hoger onderwijs blijft een belangrijk thema en is een doorlopend punt van aandacht in mijn gesprekken met de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU). Ik wil graag in gesprek met deze partijen om goed duidelijk te krijgen hoe we hun bestaande ruimte voor maatwerk verder kunnen verbreden en/of verbeteren.

Prima, als het overleg ook maar plaatsvindt met mensen die op de werkvloer van het hbo en wo met de voeten en laarzen in de modder staan, en dat alles niet weer een keer uitdraait op allerlei politieke en bestuurlijke compromissen.

Overigens wordt het begrip 'toegankelijkheid' door OCW breder getrokken dan door alleen maar te kijken naar de doorstroom – zo valt te lezen in andere stukken zoals in nummer 149 gemeld. Het gaat ook om het vervolgens niet uitvallen en switchen, dus door een keuze te maken die ook student-succes oplevert. Iemand kan altijd wel 'iets' gaan doen (een mbo'er mag doorgaan in het hbo bij elke opleiding, ongeacht de sector), maar een dergelijke vrijheid kent binnen het kader van de toegankelijkheid en zaken als de bekostiging een duidelijke begrenzing. Dat wil zeggen dat er aan de andere kant van de doorstroom met de keuze een goede weg moet zijn ingeslagen.

Ik zal hierna kort toelichten hoe die bestaande ruimte er uit ziet. Waar nodig laat ik ook de ruimte open om wet- en regelgeving aan te passen. Over de uitkomst van de gesprekken met de VH en VSNU en de concrete voornemens om de motie van de leden Van der Molen en Paternotte ten uitvoer te brengen, zal ik uw Kamer nog nader informeren.

Dus opgelet, iedereen die te maken heeft met de aansluiting vo/mbo-hbo. Uiteraard hopen we over enige tijd de uitkomsten van het vermelde overleg te kunnen geven. Overigens nemen we aan dat ook de MBO Raad en de VO-Raad iets in de melk te brokkelen krijgen. Misschien moet de NRTO dat ook nog doen, want die hebben eveneens met eisen te maken. Maar dan betreft het wel alleen het hebben van een diploma, en niet om het stellen van aanvullende profiel- en vak-eisen.

Huidige regelgeving

Zoals in de motie is benoemd, gelden voor een aantal opleidingen in het hoger onderwijs nadere vooropleidingseisen voor toelating tot de bacheloropleiding, naast het havo- of vwo-diploma. Dit komt met name voor bij specialistische opleidingen die bepaalde voorkennis vereisen van de student om de opleiding succesvol te kunnen doorlopen en daarmee uitval te beperken. Deze nadere vooropleidingseisen zijn vastgelegd in de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs.

Helder, denken we. Maar ook de minister vergeet de Ad-opleiding, kennelijk voortbouwend op de vraag, zonder een correctie aan te reiken. Het blijft wennen.

Maar ze gebruikt hier het begrip 'specialistische' opleidingen. Opmerkelijk want elke reguliere ho-opleiding kan via het landelijk overleg en vervolgens de VH met voorstellen komen voor het verplicht stellen van een profiel of profielen en eventueel specifieke vakken. Het is wel te begrijpen,

dit woordgebruik, zeker vanuit een politiek standpunt. Ze suggereert hiermee heel sterk dat eigenlijk elke havist en vwo'er naadloos met het diploma moet kunnen doorstromen naar het hbo resp. wo/hbo. Maar met een profiel Cultuur & Maatschappij starten met een technische opleiding is gewoon niet handig, en niet omdat die technische opleiding als zodanig 'specialistisch' moet worden genoemd.

Verder is het nog maar de vraag of er een relatie bestaat tussen het stellen van de huidige – soms niet zorgvuldig opgestelde – eisen en het studentsucces, met minder uitval, op basis van gerichte en relevante ervaringen die door een hogeschool of universiteit in het verleden daarmee zijn opgedaan. We zien de onderzoeken op dit punt graag tegemoet!

Klein puntje: een havist of vwo'er noemen we nog geen 'student'. Een mbo'er kent die status wel.

De nadere vooropleidingseisen gelden bij alle instellingen die de betreffende opleiding aanbieden en kunnen niet gewijzigd worden zonder unanieme instemming van alle instellingen waar die opleiding wordt gegeven. Deze vooropleidingseisen worden door de instellingen gezamenlijk vastgesteld en voortdurend aangepast waar nodig ten behoeve van een goede aansluiting vanuit het vo. Deze nadere vooropleidingseisen gelden niet meer voor studenten die vanuit het mbo doorstromen naar het hbo.

Klopt helemaal. Het gaat dus om opleidingen met dezelfde naam. Daarom moet de NVAO instemmen met de voorgestelde naam voor een nieuwe opleiding, om afwijkende eisen te voorkomen. Ook kan bij een her-accreditatie de NVAO verordonneren dat een bestaande naam wordt aangepast als de inhoud teveel is gaan lijken op die van andere opleidingen – hoewel dat niet zo snel zal gaan gebeuren, lijkt ons.

Het is wel de ervaring dat eisen niet zo snel zullen worden aangepast als er meer dan twee hogescholen bij betrokken zijn. Het kan instroom schelen of leiden tot het moeten aanpassen van het eerste jaar, dus er kan gesteggel optreden met alle gevolgen van dien.

De huidige wet biedt ruimte aan instellingen om maatwerk toe te passen bij de toelating tot bacheloropleidingen die nadere vooropleidingseisen hebben. Opleidingen kunnen aspirant-studenten die niet het juiste vakkenpakket hadden bij hun eindexamen, de mogelijkheid bieden via een deficiëntietoets alsnog toegelaten te worden. De onderwijsinstelling bepaalt daarbij zelf de vorm en inhoud van de toets. Deze toets moet met succes worden afgerond voor de start van de opleiding.

Er wordt dus gewoon gesteld dat er geen ontsnappen aan is voor een a.s. student als het gaat om het hebben van een bepaald diploma en ook van bepaalde profielen, als dit wettelijk is vastgesteld. Het door een hogeschool alternatief laten toetsen van een totaal profiel is nu eenmaal onmogelijk. Dan gaat het alleen nog maar om de vakken die aanvullend op het diploma dan wel de vereiste profielen moeten zijn gevolgd. En als dat niet zo is, wordt er een toelatingstoets afgenomen, voor die vakken.

Die toetsen worden geacht gelijkwaardig te zijn met de eindexameneisen, maar iedereen weet dat een hogeschool in de praktijk kiest voor het kijken naar de kernzaken, van belang zijnde voor een goede start in het eerste leerjaar. En dat elke hogeschool die selectie voor z'n eigen rekening neemt, zonder landelijke afspraken die daaraan ten grondslag kunnen liggen. De vraag is om dit wel zou moeten, om geen scheve verhoudingen te krijgen en meer transparantie. Bij beschouwingen over uitval en switch kan dit verder ter sprake komen.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om bij ministeriële regeling opleidingen aan te wijzen waarbij de onderwijsinstelling bepaalt dat de deficiëntie kan worden weggewerkt na aanvang van de studie, maar uiterlijk voor de afronding van de propedeuse. Op dit moment zijn in de ministeriële regeling twee wo-opleidingen opgenomen die de mogelijkheid bieden om tijdens de propedeutische fase deficiëntie(s) weg te werken. Iedere opleiding (indien meerdere instellingen een zelfde opleiding aanbieden moet dat wel unaniem gebeuren) heeft de mogelijkheid een verzoek in te dienen bij de minister om van hiervan gebruik te maken.

Voor degenen die alles al wisten, hierbij dus het specifieke deel van deze beschouwing. Een instelling mag best stellen dat het wel mogelijk is om bepaalde eisen te stellen maar dat er geen

voorziening binnen de vo-opleidingen is om daaraan formeel te voldoen. Bepaalde competenties zitten nu eenmaal niet in het examenprogramma. Echter, het zou vreemd zijn om dit te zien als 'deficiënties'. Daarmee zal het geen reden kunnen zijn om te stellen dat ze als zodanig in het eerste jaar aan de orde komen en het voldoen daaraan 'na de poort' wordt gezien als het hebben weggewerkt van deficiënties.

Kennelijk is er dus een andere reden nl. dat die vakken nog niet concreet nodig zijn in de eerste fase van het eerste leerjaar. Of dat de opleiding het handiger vindt om geen toets vooraf te hebben, met alle organisatie ervan. Of dat mogelijk het kennelijk niet anders kan dan door de stof van die vakken mee te nemen in de vakken van het eerste leerjaar omdat zo'n vak alleen maar goed kan worden aangeboden als daarbij tevens en in samenhang ermee de basisstof aan de orde komt (denkend aan de verhalen dat er instellingen zijn die het eindexamen havo/vwo niet vertrouwen, gelet op de inhoud en de context, en waarbij de docenten liever alles nog een keer goed behandelen, passend bij hetgeen ze zelf van belang achten...).

Vraag is of het gaat om eenheden met of zonder studiepunten, dus binnen of naast de studie. We nemen aan dat het 'puntloze' eenheden betreft, dus te zien als een service naar de studenten toe. Maar zij dienen er aan het eind van het jaar wel aan te hebben voldaan, op straffe van het moeten verlaten van de opleiding, dus er kleven toch risico's aan – in theorie...

Ook is de vraag wat er dient te worden verstaan onder 'unanimiteit'. Dezelfde vakken, dat is helder. Maar ook dezelfde inbedding? Gelijke toetsen? Normen?

Stelt OCW overigens bij het geven van haar toestemming ook een eis aan de bovengrens als het gaat om de extra studietijd van de vakken die op deze wijze zijn in te halen?

Opmerking: Een Ad-opleiding heeft geen propedeuse, dus laten we hier ook maar 'eerste leerjaar' lezen.

Het is in beginsel mogelijk om alle opleidingen toe te staan haar studenten tijdens de propedeuse de kans te geven deficiënties weg te werken zonder dat daarvoor dit speciale verzoek nodig is. Daartoe zou de wet (art. 7.25, vijfde lid, WHW) gewijzigd moeten worden.

Zoals hierboven aangegeven, zitten er nog wel wat haken en ogen aan deze ontsnappingsroute en het is absoluut geen automatisme die past bij alle leerlingen... Maar het is een opening naar de hogescholen en universiteiten toe, als ze denken dat daarmee de toegankelijkheid, en daarmee in samenhang ook de uitval en de switch, geholpen is.

Echter, het overhevelen van onderdelen van de vooropleiding naar het eerste hbo- of wo-leerjaar kan niet plaatsvinden zonder ook te kijken naar andere mogelijkheden en het geheel van de aansluiting en doorstroom. Er moet, zoals in andere nieuwsbrieven is aangegeven, een totaal-aanpak betreffen. Het moeten voorbereiden en afleggen van een deficiëntie- en dus toelatingstoets kan ook een signaal in de richting van de a.s. student zijn.

Het kan mogelijk handiger en effectiever zijn om alvast te merken dat er iets 'ontbreekt' en dat kan beter uitpakken dan hiermee te worden geconfronteerd tijdens de studie zelf. Op basis daarvan kan er in voorkomend geval al voor de start met een studie worden geswitcht naar een andere opleiding.

Ook kan er dan een gemeenschappelijke toets plaatsvinden, als onderdeel van de studiekeuze-check, om te voorkomen dat er sprake is van willekeur.

Kortom, alleen al de gedachte om de deur open te zetten voor een wetwijziging die het mogelijk maakt om alle deficiënties na de poort te gaan wegwerken, moet worden verworpen zonder eerst het gesprek te voeren over de achtergronden van de uitval en de switch. Ook het verband met een eventuele selectie aan de poort dient grondig te worden onderzocht.

2 Doorstroom met de Ad naar de wo-bachelor

Ook bij de vragen vanuit de TK over de toegankelijkheid bij het verder vernieuwen van de wetgeving zat een interessante vraag over de doorstroom met een Ad-getuigschrift naar een wo-bacheloropleiding nl. hoe vaak is dat al gebeurd. Anders gezegd, moet hier verder beleid op worden gemaakt, en moeten er aanvullende maatregelen gekomen, kijkend naar de 'gelijkwaardigheid van een tweejarige hbo-opleiding met het vwo-diploma? Hier het antwoord.

De leden van de CDA-fractie vragen hoe vaak het voor komt dat een Ad-afgestudeerde rechtstreeks doorstroomt naar een universitaire bacheloropleiding. Om welke opleidingen gaat dit veelal, zo vragen zij.

Vanaf de inwerkingtreding van de Wet invoering associate degree-opleiding per 1 januari 2018 zijn er in totaal 31 Ad-afgestudeerden rechtstreeks doorgestroomd naar in totaal 15 wo-bacheloropleidingen. Hiervan zijn er in 2019 vijf gestart met hun wo-bacheloropleiding.

De regering merkt hierbij op dat gelet op dit kleine aantal wo-bacheloropleidingen uit privacyoverwegingen ten aanzien van de betreffende Ad-afgestudeerden niet kan worden aangegeven om welke opleidingen het gaat.

De vraag heeft ook te maken met het voorstel in de Varia-wet om Ad-bezitters gelijk te stellen met degenen die toelating vragen tot een wo-bacheloropleiding op basis van een propedeusediploma. Universiteiten moeten straks in de OER e.d. aangeven hoe de procedure verloopt en wat er dan zoal moet worden gedaan (dus kijken wat er straks op de websites staat).

Dus 31 Ad'ers na de verzelfstandiging. Daarvoor gebeurde het ook al, op basis van het hebben van een propedeuse binnen de Ad-opleiding, ook toen met de status van 'hbo-diploma'. Dat leidde overigens soms tot veel gedoe, maar uiteindelijk moest de betrokken universiteit wel door de bocht gaan (en in een aantal gevallen met ondersteuning van onze kant).

Relatief dus weinig doorstroom. Een Ad'er kan misschien ook maar het beste de hbo-bacheloropleiding doen en dan zo mogelijk doorgaan naar de wo-masteropleiding. Dat is dus een duidelijke kwestie van een goede persoonlijke begeleiding en het inschatten van de kansen op succes.